دیدار، دەربارەی پرۆسەی وەرگێڕان و گرفتەکانی لە گەڵ وەرگێڕ کەریم پەڕەنگ

کەریم پەڕەنگ:
وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە بە زمانێکی تر

لە ئێستاداو لە هەرێمی کوردستان بەتایبەت لە دونیای ئەدەبیدا شەپۆلێکی گەورەی وەرگێڕانی بەرهەمە بیانیەکان بەدی دەکرێت، کە ئەم بەرهەمانە هەیانە لە زمانی یەکەمەوەو هەیانە لە دووەم‌و سێیەمەوە وەردەگێردرێن، بەبێ ئەوەی بەدونیای ڕەخنەیداو بە بێ هیچ فلتەرێکی ئەکادیمیدا تێپەڕببن، بۆ زیاتر قسەکردن دەربارەی ئەم بابەتە بە پێویستمان زانی ئەم دیدارە، دەربارەی پرۆسەی وەرگێڕان و گرفتەکانی لە هەرێمی کوردستان، لە گەڵ وەرگێڕی بەتوانا (کەریم پەڕەنگ)دا ساز بدەین،
سازدانی: شاخەوان سدیق

پ/ هەمیشە دەوترێت وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە لە لایەن کەسی وەرگێڕەوە، ئێوە چۆن لەمە دەڕوانن؟ پێتان وایە وەرگێڕان دەتوانێت ڕۆحی زیندووی تێکستەکان بگوازێتەوە؟

وە/ هەوڵ دەدەم وەڵامی پرسیارەکەت بە پێچەبەدەوەرانێك بدەمەوە و دواییتر ڕاستەوخۆتر بۆ پرسیارەکەت بگەڕێمەوە. لە ڕاستیدا ئەمە یەك پرسیار نییە، بەڵکو دوو پرسیاری تا ڕادەیەك لە یەکتر جیاوازن. حەز دەکەم بە پێناسەیەکی سادەی وەرگێڕان دەست پێ بکەم: گواستنەوەی دەقێك لە زمانی سەرچاوەوە، واتە ئەو زمانی لێیەوە وەردەگێڕین، بۆ زمانی مەبەست، واتە ئەو زمانەی بۆی وەردەگێڕین کە من باسی وەرگێڕان دەکەم بە ئاستی یەکەم مەبەستم وەرگێڕانی دەقە، واتە دەقی نووسراو لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین، واتە من مەبەستم وەرگێڕانی دەقە، بە پلەی یەکەمیش وەرگێڕانی دەقی ئەدەبییە، چونکە من وەرگێڕانی ئەدەبی لە وەرگێڕانی پزیشکی و زانستی جودا دەکەمەوە، دواییتر ئەم مەبەستەم باشتر ڕوون دەکەمەوە.
وەرگێڕ دەقێك لە کۆدی زمانێکەوە کە دەبێت باش شارەزای بێت بۆ کۆدی زمانێکی تر کە دەبێت زۆر باش شارەزای بێت وەردەگێڕێت، لە

گەڵ ئەوەشدا وەرگێڕ دەقێکی ئامادەی لە بەردەستدایە دەقێکی نوێ دەخوڵقێنێت و دەقێکی هەتا ئەو کاتە لەئارادانەبوو بە زمانی مەبەست بەرهەم دەهێنێت، دەتوانین بە زمانێکی سادە بڵێین، وەرگێڕ داهێنەری دەقە وەرگێڕدراوەکەیە. وەکو چۆن داهێنان بەهرە و سەلیقە و کارامەیی و دەستڕەنگینیی و ڕۆشنبیرییە، بە هەمان شێوە دەبێت ئەم ئەدگارانە لە کەسایەتی وەرگێڕدا هەبن. وەرگێڕان تەنیا پردی نێوان دوو زمان نییە، بەڵکو پردی نێوان دوو کەلتووریشە. ئەوەی پەیوەندی بە زانینی زمانەوە هەبێت ئەوە بەس نییە وەرگێڕ دوو زمان باش بزانێت. ئەگەر ئەمە پێوەری وەرگێڕان بێت هەر کەسێك دوو زمان بزانێت دەتوانێت ببێتە وەرگێڕ. وەرگێڕ دەبێت شارەزای تێکڕای دوو زمانەکە بێت، هەر لە وشەسازیی و ڕستەسازیی و ئیدیۆمەوە هەتا گەمەکانی تری زمان. دەبێ ئامانجی هەموو وەرگێڕانێك بە ڕەچاوکردنی هەموو هەل و مەرجە جیاوازەکان گواستنەوەی گوتەی زمانی سەرچاوە بۆ زمانی مەبەست بە بێ لە دەستدانی مانا بێت. ئامانجی وەرگێڕانی باش هێنانەئاراوەی هاوسەنگییەکە لە نێوان پەیامی دەقی سەرچاوە و مانای دەقی زمانی مەبەست، واتە فەراهەمکردنی ئەوەی، کە وەرگێڕان لە کەلتووری زمانی مەبەستدا هەمان پەیام بە وەرگرەکانی بگەیەنێت، وەکو ئەو پەیامەی دەقی کەلتووری سەرچاوە نە وەرگرەکانی دەگەیەنێت. بۆ ئەوەی وەرگێڕ بەم ئامانجە بگات، دەبێ لە وەرگێڕاندا مەرجەکانی ناوکۆیی، ڕێزمانی زمانی مەبەست، شێوەی گوزارشت، شێواز، ئیدیۆم و گەمەکانی تری نووسین ڕەچاو بکات، کە هەندێ جار کاریگەریی سنووردارکەریان بۆ سەر وەرگێڕ و وەرگێڕانەکە هەیە. ئەگەر ئەنجامگیریی ئەم قسانەی سەرەوە بکەین لە ناوکۆدا دەمەوێت بڵێم وەرگێڕان نووسینەوەی دەقێکی نوێیە بە زمانێکی تر کە کۆدەکانی لە گەڵ زمانی سەرچاوە جیاوازە. واتە ئەمە لەبەر گرتنەوە و نووسینەوەی دەقێك نییە بەڵکو خوڵقاندنی دەقێکە کە تەنیا سەرچاوەکەی دەقێکی ترە کە بە زمانێکی تر نووسراوە. وەرگێڕ کە دەقێك وەردەگێڕێت بە ڕێزمانی زمانی سەرچاوە وەری ناگێڕێت، بەڵکو بە ڕێزمانی زمانی مەبەست، وەرگێڕ گەمە لە زمانی سەرچاوەدا ناکات، بەڵکو لە دەقی مەبەستدا، وەرگێڕ دەقی سەرچاوە دادەڕێژێتەوە، بەڵکو دەقێکی نوێ بە زمانێکی تر دادەهێنێت ڕێك دەتوانین بەشی دووەمی پرسیارەکەت یەکسان بکەین بەوەی جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی باش و وەرگێڕانی خراپدا چییە؟

من لەو بڕوایەدام هەموو وەرگێڕێك کە بڕیار دەدات دەقێك لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر وەربگێڕێت، مەبەستی ئەوەیە ڕوحی دەقێك لە زمانی سەرچاوەوە بۆ زمانی مەبەست وەربگێڕێت، بەڵام ئیتر ئایا مەبەستەکەی دەپێکێت و بە ئامانج دەگات پرسیارەکە لێرەدایە. ئەو

کەرەستانە چین لە بەردەستی وەرگێڕدان؟ زانینی زمانی سەرچاوە، زانینی زمانی مەبەست، زاڵبوونی بە سەر هەل و مەرجەکانی داڕشتن و کۆدەکاندا. هاوسەنگیی لە نێوان دەقی سەرچاوە و دەقی مەبەستدا گرنگترین خاڵن کە وەرگێڕ دەبێ ڕەچاوی بکات، هاوسەنگیی بە مانای یەکسانیی نایەت، یەکسانیی لە وەرگێڕاندا مەحاڵە، وەرگێڕ لە باشترین حاڵەتدا تەنیا دەتوانێ دەقێك بنووسێت هەتا بکرێت لە دەقی سەرچاوەوە نزیك بێت، دەمەوێ بڵێم وشە و ڕستە و دەستەواژەوە وەرناگێڕدرێت بەڵکو دەق وەکو سەرجەم وەردەگێڕدرێت.

وەرگێڕان کاتێك دەتوانێت ڕۆحی زیندووی دەقێك بگوازێتەوە:

١ دەستپاکیی گواستنەوەی دەقی سەرچاوە بۆ دەقی مەبەست، بە پێی ئەوەی وەرگێڕانەکە تا چ ئاستێك توانیویەتی مانای دەقی سەرچاوە بگوازێتەوە، هەتا بکرێت بە بێ زیادکردن و کەمکردنەوەی دەقەکە.

٢ ڕوونیی – ئەو ئاستە دیاری دەکات، کە وەرگێڕان بۆ زمانی مەبەست چەند بۆ سەر وەرگری زمانی مەبەست لە ڕێی دەقە وەرگێڕدراوەکەوە کاریگەر بووە، ئایا دەقە وەرگێڕدراوەکە دەتوانێت هەمان کارگەریی بە سەر وەرگری دەقی مەبەستەوە هەبێت وەکو بە سەر وەرگری دەقی سەرچاوەوە هەیبووە، یان ئایا ئەگەر دەقەکە بە زمانی مەبەست بنووسرابایە هەمان کاریگەریی بە سەر وەرگرەکەوە دەبوو، ئەم دەستکەوتەش خاڵێکی ترە بۆ سەلماندنی ئەوەی وەرگێڕان خوڵقاندنی دەقێکی نوێیە.

٣ ئایا دەقە وەرگێڕدراوەکە دەتوانێت جێ بە دەقە ئەسڵییەکە لەق بکات. ئایا دەقی وەرگێڕدراو دەتوانێت قەناعەت بەو کەسانە بکات کە بە زمانی تر دەقە ئەسڵییەکە دەخوێننەوە، دەقە ئەسڵییەکەیان پێویست نەمێنێت و دەقە وەرگێڕدراوەکەی لە جێ دابنێن؟ ئەگەر دوای بەراورد خوێنەرەکە توانی متمانە بە دەقە وەرگێڕدراوەکە بکات، ئەوا وەرگێڕ دەتوانێت زۆر ئاسوودە بێت

پ/ ئێستا لە کوردستان پرۆسەی وەرگێڕان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە دەکرێت، پێتان وایە ئەم جۆرە وەرگێڕانە وەرگێڕانی زیندوبێت، ئایا تا چەند دەقەکە جوانیی خۆی دەپارێزێت لەم جۆرە وەرگێڕانانەدا.

من لەو بڕوایەدام کە تۆ باسی زمانی دووەم و سێیەم دەکەی زیاتر مەبەستت زمانی عەرەبی و فارسی بێت. چونکە باوەڕ ناکەم کێشەیەکی گەورە بێت، ئەگەر دەقێك لە زمانی فەرەنسییەوە کرابێتە ئینگلیزیی و لە زمانی ئینگلیزییەوە بکرێتە کوردی. ئەگەرچی خۆم تێبینییەکی زۆرم لە بارەی وەرگێڕانەوە لە زمانی دووەم و سێیەمەوە هەیە،

ئەگەرچی وەرگێڕ دەق لە کۆدی زمانێکەوە بۆ کۆدی زمانێکی تر وەردەگێڕێت. ئەگەرچی وەرگێڕ دەق لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر وەردەگێڕێت، بەڵام زمان خۆی هەڵگری نەك تەنیا ڕێنماییەکانی زمانە بەڵکو بەشێکی زمان کەلتووریشە. گۆران لە شێعری "دەروێش عەبوڵڵا"دا دەڵێ: "وەکو عەکسی قەمەر وایە لە ناو حەوزێکی لێخندا"، من وەرگێڕان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە بەو عەکسی قەمەرە دەبینم لە ناو حەوخێکی لێخندا.لە لایەکی ترەوە، بۆ نەتەوەیەکی وەکو نەتەوەکەی ئێمە کە کتێبخانەیەکی هەتا بڵێی هەژارمان هەیە و وەرگێڕمان لە زمانە جیاوازەکانەوە کەمە یان بۆ هەندێ زمان وەرگێڕمان نییە چارمان چییە ئەگەر وەرگێڕەکان لە زمانی دووەم و سێیەمەوە وەرگێڕان نەکەن؟ چەند وەرگێڕمان هەیە یۆنانی بزانن و "زۆربا" و ڕۆمانەکانی تری کازانزاکیمان بۆ وەربگێڕن؟ چەند وەرگێڕمان هەیە ڕووسی بزانن و تۆڵستۆی و دۆستەیەڤسکی و پوشکین و چێخەف و ئولیتسکایامان بۆ وەربگێڕن، چەند ئیسپانیزانمان هەیە لۆرکا و مارکیز و زافۆن و مێندۆزامان بۆ وەربگێڕن. لە ئێستادا ئەم وەرگێڕانانە لە زمانی دووەم و سێیەوە بۆ زمانی کوردی تاقە دەلاقەیەکن بە سەر بەشێکی ئەدبێ جیهانیدا بڕوانێت. بەڵام لێرەدا پرسیارەکە ئەوەیە: ئایا تینووێتی خوێنەری کورد بەو وەگێڕانانە دەشکێن؟ ئەگەر ئێمە وەرگێڕمان نەبێت ژاپۆنی بزانێت، دوو بژاردەمان لە بەردەمدایە: یان دەبێ ڕۆمانەکانی هاروکی موراکامی نەخوێنینەوە، یان بە ناچاریی لە زمانێکی ترەوە وەری بگێڕین کە زمانی یەکەم نییە. ئەگەر چاوەڕوان بووینایە کەسێك لە زمانی یەکەمەوە هەندێ بەرهەممان بۆ وەربگێڕێت ڕەنگ بوایە ئێمە لە ژیانماندا ئەو بەرهەمانە بە کوردی نەخوێنینەوە.

بەڵام هەندێ شتیش هەن مایەی سەرسووڕمان و نیگەرانین، وەرگێڕیك کە هۆڵەندی دەزانێت، وەکو ئەدەبی هۆڵەندی زۆر هەژار بێت، دەچێت ڕۆمانێکی سویدی کە بۆ هۆڵەندی وەرگێڕداوە بۆ کوردی وەردەگێڕێت. هەرگیز هێندەی ئێستا کوردی باشوور لە هەندەران و وڵاتە جیاوازەکان نەژیاون، زمانی جیاواز فێر بوون، بەڵام ئەمە لە بواری وەرگێڕاندا ڕەنگی نەداوەتەوە.ڕۆمانی "دۆستایەتییە مەترسیدارەکان"ی هاروکی موراکامی لە زمانی ژاپۆنییەوە بۆ ئینگلیزی وەرگێڕدرابوو. پاشان لە ئینگلزییەوە کرا بە ئەڵمانی. هەر زوو ڕەخنەگر و ژاپۆنناس و موراکامیناسەکان کەوتنە هەرا و وتیان کۆمەڵگای ژاپۆنی کۆمەڵگایەکی کۆنزەرڤاتیڤە و خەڵکی ژاپۆن بەو جۆرەی ڕۆمانەکە بازاڕیی نییە، پاشان ڕاسوخۆ لە زمانی ژاپۆنییەوە بۆ ئەڵمانی وەرگێڕدرا، بە ڕاستی ڕۆمانەکە بەو زمانە نەنووسراوە و دەقە ئینگلزییەکە زۆر لەگەڵ کەلتووری ئەمەریکیدا

گونجێنراوە. هەموو وەرگێڕانێك کەمێك لە جەوهەرە ئەسڵییەکە دوور دەکەوێتەوە، ئەگەر ئێمەش لە زمانێکی تر و لە کەلتوورێکی تر وەری بگێڕین دوو هەنگاو لە زمانە ئەسڵییەکە دوور دەکەوینەوە.

پ/ ئەو بنەما سەرەکیانە چین کە دەبێت لە کەسی وەرگێڕدا هەبن، ئایا زانینی زمانێك بەتەنها دەتوانێ وا لە مرۆڤ بکات توانای وەرگێڕانی تێکستەکانی هەبێت، وەرگێڕان پیشەیە یان زانستە یان هونەرە.

زانینی دوو زمان بنەمەیەکی تۆکمە نییە بۆ وەرگێڕان. ئەگەر کەسێك دوو زمان بە باشی بزانێت ڕەنگ بێت بتوانێت لە دادگایەك، لە فەرمانگەیەك، لە وەزارەتێکدا وەرگێڕانی زارەکی یان نووسراو بکات. تەنیا توانای وشە و ڕێزمانی دوو زمان بەس نییە بۆ وەرگێڕان. بێگومان ئێمە بە هەمان ئاست بە سەر زماندا زاڵ نین. ئەگەر زانینی دوو زمان بەس بوایە بۆ وەرگێڕان دەبوو زانینی زمانێکیش بەس بوایە بۆ ئەوەی هەموو خەڵکەکە ببنە نووسەر. لێرەدا دەبێت جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی دەقی ئەدەب لە دەقی زانستیی، دەقی سیاسیی، دەقی سیسیۆلۆژی و فەلسەفی و پزیشکی بکەین، توانای وەرگێڕان تەنیا توانای زاڵبوون بە سەر دوو زماندا نییە، بەڵکو قووڵبوونەوەشە لەو بوارەدا کە لێیەوە وەرگێڕان دەکات. من لەو بڕوایەدا نیم کەسێك چەند سەد دیوانە شیعری بە دوو زمانەکە نەخوێندبێتەوە بتوانێت دەقێکی شیعریی بە باشی وەربگێڕێت، کەسێك چەند سەت ڕۆمانێکی بە هەردوو زمانەکە خوێندبێتەوە ناتوانێت ڕۆمان وەربگێڕێت. لە حاڵەتی وەرگێڕانی دەقی ئەدەبیدا نەك تەنیا دوو سیستەمی جیاوازی زمان، دوو کۆدی جیاوازی زمان، بەڵکو دوو ئەدەبی جیاواز، دوو کەلتووری جیاوازی دوو نەتەوەی جیاواز بەر یەك دەکەون. وەرگێڕە باشەکان ئەو وەرگێڕانانە نین کە تەنیا دوو زمان بە باشیی دەزانن، بەڵکو کەسانێکن بەردەوام ڕۆشنبیریی و مەعریفەی خۆیان دەخەمڵێنن و قووڵتری دەکەنەوە.

ئەم بەشەی دووەمی پرسیارەکەتم زۆر بە دڵە. ئێمە وەکو پیشە وەرگێڕمان زۆر کەمە. ئیتر وەرگێڕەکانمان یان شاعیر و چیرۆکنووس و ڕۆماننووسن و لە بوارێك لە بوارەکانی ئەدەبدا داهێنەرن و وەگێڕانیش دەکەن. ئەمە خاڵێکی ئەرێنییە، ئەگەر ئەم داهێنەرە لە کاتی وەرگێڕاندا وەکو وەرگێڕ بیر بکاتەوە و زمانی شیعر، ڕۆمان، یان هەر بوارێکی تر بە سەر وەرگێڕانەکەیدا زاڵ نەبێت و بابەتییانە وەربگێڕێت. ئەگەر وەرگێڕ لە وەرگێڕاندا قووڵ ببێتەوە پاش ماوەیەك زیاتر خەریکی وەرگێڕان دەبێت و وەرگێڕان هێندە

سەرقاڵی دەکات کەمتر خەریکی نووسینی بەرهەمی خۆی بێت، چەندان نموونەی زیندووشم لە بەردەمدایە. بەڵام وەرگێڕیش هەیە بەر ئەوەی لە هیچ بوارێکی تردا داهێنانی پێ ناکرێت، ڕوو دەکاتە وەرگێڕان بۆ ئەوەی لە بوارەکەدا بمێنێتەوە.

ڕاستە وەرگێڕان لە دونیای ئێمەدا بە شێوەیەکی گشتیی پاشاگەردانییەکی زۆری تێدا بەدی دەکرێت، بەڵام زانستی وەرگێڕان یەکێکە لە زانستە زیندووەکانی دونیا و لە ڕۆژئاوا بایەخێکی زۆری پێ دەدرێت. وەرگێڕان وەکو هەموو پرۆسێسێك ڕەهەندی زانستی هەیە. وەرگێڕ دەبێت ستراتیژێکی ڕوونی هەبێت لە هەڵبژاردنی بابەتدا بۆ وەرگێڕان، دەبێ بە بەرنامەڕێژییەکی تۆکمەوە دەست بە وەرگێڕان بکات، تەتەڵەکردنی هەڵبژاردنی ڕستەی گونجاو، وشەی گونجاو، دەستەواژەی گونجاو، هەوڵدان بۆ پاراستنی ناوکۆیی، نووسینی پەراوێز بۆ تێگەیشتنی باشتر لە دەق، ئەمانە و زۆر هەنگاوی تر هەموو هەنگاوی زانستین.هەر هەوڵێك بۆ گەیاندنی دەقێك بە وەرگر، هەر لە وشەئارایی و ڕستەسازیی و بەکارهێنانی گەمەی زمان بۆ جوانکردن و ڕازاندنەوەی دەق هونەرە. وەرگێڕان گواستنەوەی وشکی وشەبەوشەی دەقێك لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر نییە، ڕەنگ بێت وەرگێڕان زیاتر هونەر بێت وەکو لە زانست.

پ/ وەرگێڕان دەتوانێت چ ڕۆڵێك لە بەرەوپێشەوەبردنی کتێبخانەی کوردیدا بگێڕێت؟ بۆ هەوڵ نەدراوە وەرگێڕانی پێچەوانە بکەن، واتە بەرهەمەکوردیەکان وەربگێڕنە سەر زمانە بیانییەکان، پێتان وانیە لە ئێستادا ئەوە پێداویستییەکی گەورەیە؟

وەکو پێشووتر لە وەڵامی پرسیارێکتدا ئاماژەیەکی کورتم کرد. لە کتێبخانەیەکی هەژاری وەکو کتێبخانەی ئێمەدا وەرگێڕان گرنگییەکی مەزنی هەیە، بەڵام نەك تەنیا لە بواری ئەدەبدا، بەڵکو لە هەموو بوارەکانی تردا، ئێمە لە ڕێی ئەو کەلتوورانەوە کە لە کەلتوورەکەی ئێمە دەوڵەمەندترن، بە ئەزموونترن لە ڕێی وەرگێڕانەوە زۆر شت فێر دەبین.

بە بێ وەگێڕان ئەدەب چەمکێکی بەتاڵە. ئێمە لە ڕێی وەگێڕانەوە دەزانین گەلانی تر چۆن بیر دەکەنەوە و هەست بە چی دەکەن، ئەمەش تەنیا لە ڕێی هونەری زمان و ڕاڤەی وەرگێڕوەکانەوە دەزانین. ئەڵمانیا خۆی ئەدەبێکی دەوڵەمەندی هەیە و بە سەدان چیرۆکنووس و ڕۆمانووسیان هەیە، لە گەڵ ئەوەشدا لە هەردوو کتێبی گێڕانەوە یەکێکیان وەرگێڕدراوە. ئێمە لە ڕێی وەرگێڕانەوە ئەزموونی جیهان بۆ بازنەی کولتووری خۆمان دەگوازینەوە.

لە چەند شوێنێکی تر ئاماژەم بۆی کردووە کە باشترین ڕێگە بۆ وەرگێڕان وەرگێڕانە بۆ زمانی دایك، واتە من وەکو کورد کە لە زمانی ترەوە بۆ زمانی کوردی وەردەگێڕم. ئەڵمانی لە زمانی ترەوە بۆ ئەڵمانی وەردەگێڕێت، ئیسپانی لە زمانی ترەوە بۆ ئیسپانی وەردەگێڕێت. ئینگلیزێك لە زمانی ترەوە بۆ ئینگلیزی وەردەگێڕێت. واتە ئەڵمانییەك فێری ئیسپانی نابێت، بۆ ئەوەی ئەدەبی ئینگلیزی بۆ ئیسپانی وەربگێڕێت، ئیسپانییەك فێری ئینگلیزی نابێت بۆ ئەوەی ئەدەبی ئیسپانی بۆ ئینگلیزی وەربگێڕێت. هەندێ گەمەی زمان هەن، هەندێ نهێنیی نووسین هەن مرۆڤ تەنیا دەتوانێت لە زمانی دایکیدا بیکات، واتە هەرچی چەندە زمانێکی بێگانە باشیش فێر ببێت ناتوانێ وەکو زمانی دایکی پێی بنووسێت، هەموو ڕۆمانەکانی (کارلۆس ڕویس زافۆن) پیتەر شڤار لە ئیسپانییەوە بۆ ئەڵمانی وەری گێڕاون، پیتەر شڤار ئەڵمانییە نەك ئیسپانی و لە زمانێکی بێگانەوە بۆ زمانی دایکی وەرگێڕان دەکات، کیوستن براند سێ ڕۆمانی خاومێ کابرێی لە کەتەلانییەوە بۆ زمانی ئەڵمانی وەرگێڕاوە، کیوستن براند ئەڵمانە نەك کەتەلانییەکی فێری ئەڵمانی بووبێت. وەرگێڕی ڕۆمانەکانی خالیدا حوسەینی لەئینگلیزییەوە بۆ ئەڵمانی دەردەگێڕن ئەڵمانن نەك ئینگلیز. دەیان نموونەی تریش. دەزانم نموونەی تر هەن، بۆ نموونە ڕۆمانی کۆلۆنێلی مەحمود دەولەتئابادی کە بەهمەن نیرومەند لە فارسییەوە بۆ ئەڵمانی وەری گێڕاوە. بەڵام لە ڕاستیدا نیرومەند خۆی وەرگێڕ نییە و نووسینی ئەدەبیش نانووسێت، ئەو دەیان کتێبی نووسیوە، بەڵام هیچ کتێبێکی ئەدەبیی نییە، بەڵکو هەموو کتێبەکانی سیاسی و فیکرین. بەڵام کە ئەم ڕۆمانە لە ئێران مۆڵەتی بڵاوکردنەوەی نەدرابوو، دەولەتئابادی بە دەستنووس بۆ نیرومەندی ناردووە و ئەویش وەری گێڕاوە. من دڵنیام ئەگەر ببوایەتە کتێب نیرومەند وەری نەدەگێڕا، بەڵکو ڕەنگ بوو سوزانە داغستانی (چەندان ڕۆمانی عەتیق ڕەحیمی، سپێدەی مەستیی فەتانە حاج سەید جەوادی بۆ ئەڵمانی وەرگێڕاوە) وەری بگێڕایە. بەڵام ئەم حاڵەتە ناوازەیە. واتە هەموو وەرگێڕانەکان کە دەق وەردەگێڕن لە زمانێکی بێگانەوە بۆ زمانی دایکیان دەیگوازنەوە. ئێمە بۆ دەرەوە وەکو داهێنەری کوولتور نەناسراوین. زیاتر لە سەت ساڵ وێنەی کورد لە لای ئەڵمان و نەمساوییەکان و سویسرییەکان وێنەی "بە ناو کوردستانی هۆڤدا"ی کارل مای بوو. چەند ساڵێکە خەریکە ئەو وێنەیەی کارل مای بۆ کورد کاڵ دەبێتەوە، بەڵام ئێستا وێنەیەکی تری کورد لە ئەوروپا هاتۆتە ئاراوە، ئەویش وێنەی کوردە کە گەلێکی ئازایە، هەر ئەوانن ڕووبەڕووی داعش دەبنەوە، ژنەکانیشیان شەڕڤانن، منداڵەکانیان لە دەریاکاندا دەخنکێن. ئەمڕۆ هەر ڕۆژنامە و گۆڤارێك بکەیتەوە

بابەتێکی لە بارەی کوردەوە تێدایە، بەڵام باسی کولتووری کوردی بە هیچ جۆرێك ناکرێت. ئەمەش گوناهی خۆمانی زۆر تێدایە، بەوەی هەموو شتێکی ئێمە بە دەستی سیاسی نەخوێندەوارەیە. من خۆیشم نازانم چۆن وا لە ئەوانی تر بکەین زیاتر بایەخ بە کولتوری ئێمە بدەن و بمانخوێننەوە و ئەدەبەکەمان وەربگێڕن. گرفتێکی تر ئەوەیە کە ئێمە نموونەی پێشووترمان بە هیچ زمانێك نییە دەزگاکانی بڵاوکردنەوە ئامادە نین سەرکێشیی بکەن و کتێبێك چاپ بکەن کە نازانن دەخوێنرێتەوە یان نا. لە گەڵ ئەوەشدا من بۆچوونم وایە وەرگێڕ بۆ زمانی دایکی وەربگێڕێت، نەك زمانێکی بێگانە کە فێری بووە، دوو ڕۆمان لە ئارادا بوون کە حەزم دەکرد بە یارمەتی چەند کەسێك وەریان بگێڕم، پەیوەندیم لە گەڵ چەند دەزگایەکی بڵاوکردنەوەش کرد، بەڵام هیچ کام لە دەزگاکان ئامادەیی و پشتگیریی بۆ بڵاوکردنەوەیان دەرنەبڕی. منیش ئامادە نیم چەندان مانگ بۆ وەرگێڕان تەخان بکەم بۆ کارێك کە ڕەنگ بێت هیچ وەزگایەك بۆمی بڵاو نەکاتەوە حەز دەکەم لێرەشدا ئاماژە بۆ خاڵێك بکەم، کە لە مێژەوە لە دڵمدا گرێیەکی گەورەیە. زۆربەی نووسەرانی کورد فیز و لووتبەرزییەکیان تێدایە کە نازانم لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە. من لە ڤێنا دەژیم. لە ڤێنا ٥ قاوەخانە هەن، زۆربەی نووسەرە نەمساوییەکان، وەرگێڕەکان، ئەکتەرەکان هاتوچۆی ئەو قاوەخانانە دەکەن، زۆر وەرگێڕ لە زمانە جیاوازەکانی دونیاوە دێن بۆ ئەو قاوەخانانە بۆ ئەوەی نووسەرەکان ببینن و باسی خاڵی ناڕوونی نووسینەکانیان لە گەڵ بکەن. قاوەخانەیەك هەیە ناوی قاوەخانەی "موزیێم"ە، ئەلفریدە یەلینەك، کە نەك تەنیا لە نەمسا بەڵکو لە سۆنگەی خەڵاتی نۆبێلەوە لە هەموو دونیا ناسراوە، پێش ئەوەی زۆر نەخۆش بکەوێت زۆر دەهاتە ئەو قاوەخانەیە، هەرگیز نەمبینیوە دەست بە ڕووی کەسێکەوە بنێت و داواکارییەکی ڕەت بکاتەوە، خەڵکی گەشتیار دەهاتن وێنەیان لە گەڵ دەگرت، جاری وا هەبوو باسی شتی ڕۆژانەیان لە گەڵ دەکرد. من بە هیچ کەس لە ڕۆماننووسەکانم نەگوتبوو دەمەوێت ڕۆمانی بۆ ئەڵمانی وەربگێڕم، بەڵام هیچ کامیان ئامادەی کۆمەکردنم نەبوو، تەنانەت یەکێکیان ژمارەی تەلەفۆنەکەشی بۆ نەناردم، لە گەڵ ئەوەشدا داوای ژمارەی تەلەفۆنەکەیم کرد. ئەمەش تەنیا بە زیانی خۆیان دەکەوێتەوە.

پ/ ئەو دۆخەی ئێستا وەرگێڕانی پیادا تێپەڕدەبێت لە هەرێمی کوردستان چۆن دەبینن، پێتان وایە زۆر و بۆریی لە وەرگێڕاندا هەیە، کێ بەرپرسیارە لەو دۆخە و چی بۆ باشتربونی بکرێت؟

بە ڕاستی من ناتوانم لەم دوورەوە داوەریی زۆری و بڕیی لە وەرگێڕاندا بکەم. من زۆر کەم کتێبم بە دەست دەگات، نەك تەنیا لە بەر دووریی، بەڵکو کەمیی کاتیش هۆکارێکی ترە، بەڵام مانای ئەوە نییە کە ئاگام لە کتێبی کوردستان نییە و زۆر جار هاوڕێکانم ئەزیەت دەکێشن و کتێبم بۆ دەنێرن. من بە گەورەیی فێری ئەڵمانی بوومە و ئێستاش بە زمانی خۆمی نازانم، هەندێ جار کتێبێك بە ئەڵمانی دەخوێنمەوە و لێی تێ دەگەم و چێژی لێ دەبەم، بەڵام هەمان کتێب بە کوردی دەخوێنمەوە، کە زمانی دایکمە هیچم لە لا بەجێ ناهێڵێت و جاری وا هەیە لە زۆر بڕگە و ڕستە و دەربڕین ناگەم. دەبێ خەوشێك لە وەرگێڕانەکەدا یان لە داڕشتنەکەدا هەبێت. لێرەدا من مەبەستم هەڵەی وەرگێڕان نییە، هەموو وەرگێڕانێك هەڵەی تێ دەکەوێت و هەڵەی بێ خەوش بوونی نییە نەبوونی ڕەخنە لە ئەدەبی ئێمەدا بە گشتیی و نەبوونی ڕەخنەی وەرگێڕان بە تایبەتی کێشەیەکی گەورەیە. کەس بە من ناڵێت کتێبخانەی کوردیی چ کەلێنێکی تێدایە و چی وەربگێڕم، کە کتێبێك وەردەگێڕم و بڵاو دەبێتەوە، کەس بە من ناڵێت نەنگیی وەرگێڕانەکە لە کوێدایە و لە کوێدا دەبوو باشتر بیت. ئەمە پاشاگەردانییە. بە پلەی یەکەم دەزگاکان لەمە بەرپرسن بەڵام ئەمە تەنیا کێشەی بواری وەرگێڕان نییە، بەڵکو ئەم کێشەیە لە هەموو بوارەکانی تردا لە ئارادایە. ئێستا بۆ دەزگا گرنگە چەند کتێب چاپ دەکات یان بە شانازییەوە باسی ئەوە بکەن چەند کتێبیان ڕەفز کردووە، نەك چۆنێتی کتێبەکان.

ئێمە دەبێت لە خۆمان بپرسین: ئایا ئەو ڕۆمانەی گوینتەر گراس کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەی میلان کوندێرا کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەی کافکا کە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە، ئەو ڕۆمانەیە کە گراس، کوندێرا یان کافکا بە زمانە ئەسڵییەکە نووسیویەتی؟ کێ دەتوانێت پێمان بڵێت بەڵێ یان نە‌و. ئایا ئەو وەرگێڕانانە کەم تا زۆر پەیوەندییان بە نووسەرەکەوە هەیە؟ یان دەقێك دەخوێنینەوە کە زادەی ئەقڵی وەرگێڕێکی عەرەب یان فارسە و بە ئارەزووی خۆی تێی کەوتووە و لێی هەڵپاچیوە یان لێی زیاد کردووە. من خۆم پێنج دەقی بۆ کوردی وەرگێڕدراوی "دەنگی پێی ئاو"ی سوهراب سپهریم لە گەڵ فارسی و ئەڵمانییەکەدا بەراورد کردووە، من فارسی نازانم، بەڵام وەرگێڕانە کوردییەکان هێندە لە یەکتر جیاوازن، هەندێ وشە هێندە بە مانای جیاواز لێکدراونەتەوە وەکو پێنج شیعر بە مانی جیاواز نووسرابن. ڕۆمانی دووەمی خالید حوسێنی دوو جار لە ئینگلیزییەوە وەرگێڕدراوە، جارێکیان بە ناوی "هەزار خۆری درەوشاوە" کە ئازاد بەرزنجی وەری گێڕاوە و جارێکیان ژووان جەلال بە ناوی "هەزار خۆری پرشنگدار"ەوە، لە هەندێ شوێندا زۆر

جیاوازن، کەس پێمان ناڵێت بۆچی. هەندێ وەرگێڕان هەیە لە زمانی دووەمەوە کراوە و لە زمانی یەکەمەیشەوە کراوە، لە گەڵ ئەوەشدا ئەوەی لە زمانی دووەمەوە کراوە بۆ خوێندنەوە خۆشرە، کەس پێمان ناڵێت بۆچی. من لەو بڕوایەدام کە ئێستا خوێنەرێکی زۆری وریامان هەیە و پێویست بەوە ناکات زمانی سەرچاوە بزانێت بۆ ئەوەی جیاوازیی لە نێوان وەرگێڕانی باش و خراپدا بکات.

-______________

کەریم پەڕەنگ

لە ١١ دێسەمبەری ١٩٦٠ لە کەرکوك لەدایکبووە

قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندیی و ئامادیی پێشەسازیی هەر لەو شارە تەواو کردووە

لە تافی لاویدا دەستی بە نووسینی شیعر کردووە

لە ساڵی ١٩٨٠ەوە لە نەمسا ئەژی

نووسەر و وەرگێڕە

چەند ڕۆمانێکی وەرگێڕاوی کەریم پەڕەنگ

١ پاتریك سویسکیند، عەتر، سەردەم، سلێمانی، ٢٠٠٩

٢ فریدریخ دویرنمات، دادوەر و جەلادەکەی، یانەی قەڵەم، سلێمانی، ٢٠١٢

٣ ئێریش ماریا ڕیمارك، شەوی لێشبۆنە، ئەندێشە، سلێمانی، ٢٠١٣

٤ ئێریش ماریا ڕیمارك، بارەی ڕۆژئاوا ئارامە، غەزەلنوس، ٢٠١٥

٥ گوینتەر گراس، تەپڵی تەنەکە (هێشتا چاپ نەبووە

خاوەنی دیوانێکی شیعر، ١٨ کتێبی وەرگێڕدرا(شانۆنامە، ڕۆمان، لێکۆڵینەوە)یە، ئێستا خەریکی پاکنووسکردنی کۆمەڵە چیرۆکێك و ڕۆمانێکی خۆیەتی، کە ڕەنگ بێت هەر ئەمساڵ چاپ ببن.